

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Dobrowolski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Sadowski

Roman Markiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku M. M.

z udziałem I. S., A. R. , S. P. i R. P.

o stwierdzenie nabycia spadku po S. P.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 20 kwietnia 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z 29 listopada 2012 r., sygn. VII Ns (...)

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej pkt I i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania,**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania skargowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Na skutek wniosku M. M. (dalej: wnioskodawczyni), postanowieniem z 29 listopada 2012 r. Sąd Rejonowy w K. Wydział VII Cywilny (VII Ns (...)) stwierdził, że spadek po zmarłym 1 stycznia 1998 r. S. P. przyznało żonie wymienionego F. P. w 1/4 części oraz dzieciom R. T. P., I. S. S. , A. R. R. , H. Ź., a także wnuczce M. J. M. córce S. P. (syna spadkodawcy) zmarłego w dniu 2 listopada 1974 r. – po 3/20 części każdy (pkt. I). Przedmiotowe postępowanie w pkt. II rozstrzygnęło również o

dziedziczeniu, należącego do spadku gospodarstwa rolnego przyznając go w identycznych, co rozstrzygnięcie pkt. I udziałach.

Wydając powyższe postanowienie Sąd Rejonowy w K. nie uwzględnił, że w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po S. P. wydane na skutek wniosku F. P. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z 13 marca 2001 r. (VII Ns (...)) stwierdził bowiem, że spadek po S. P. nabyli żona (wnioskodawczym postępowania) F. P. w 4/16 częściach, oraz dzieci R. T. P., I. S. S. , A. R. R. i H. Ż. w 3/16 częściach.

Wnioskiem z 18 czerwca 2018 r., Prokurator Rejonowy w K. zwrócił się do Sądu Rejonowego w K. o zmianę postanowienia z 13 marca 2001 r. (VII Ns (...)) w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po S. P.. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z 22 listopada 2018 r. (VIII Ns (...)) odrzucił wniosek prokuratora. Zażalenie prokuratora z 12 grudnia 2018 r. na powyższe postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z 15 kwietnia 2019 r. (II Cz (...)), wskazując iż w obrocie prawnym pozostaje prawomocne rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 listopada 2012 r. sygn. VII Ns (...).

Pismem z 7 kwietnia 2021 r. Prokurator Generalny (dalej: skarżący) złożył skargę nadzwyczajną na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 29 listopada 2012 r. (VII Ns (...)) stwierdzającego nabycie spadku po S. P. Prokurator Generalny zaskarżył powyższe postanowienie w części dotyczącej pkt. 1. Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 oraz art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej: u.SN) zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony zaufania obywateli do państwa, pewności i działania w granicach i na podstawie prawa oraz sprawiedliwości społecznej określonych w Konstytucji RP objętych zasadą demokratycznego państwa prawnego określoną w art. 2, a stanowiącą konieczne dopełnienie pozostałych zasad, w tym zasady prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, jak i wyrażonego dyspozycją art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawa do sądu, poprzez wydanie 29 listopada 2012 r. postanowienia w sprawie o sygn.

VII Ns (...) w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku, pomimo istnienia postanowienia z 13 marca 2001 r. sygn. VII Ns (...) Sądu Rejonowego w K. stwierdzającego o nabyciu spadku po zmarłym 1 stycznia 1998 r. S. P., tj. po tożsamej osobie, a nadto odmiennego, od pierwotnego rozstrzygnięcia, co wobec funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch orzeczeń dotyczących tej samej sprawy nie pozwala na uznanie, iż jej uczestnicy uzyskali wiążące stanowisko sądu powszechnego orzekającego w sprawie, a zaistniała sytuacja stworzyła stan niepewności prawnej, w ramach którego zainteresowani pozbawieni zostali legitymacji do jednoznacznego i nie budzącego wątpliwości potwierdzenia nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje pozbawieniem ich możliwości realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia,

2. rażące naruszenie prawa procesowego polegające na niewłaściwym zastosowaniu art. 669 k.p.c. w zw. z art. 670 § 1 k.p.c., w następstwie czego doszło do pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie, dotycząca tego samego spadkodawcy została już wcześniej prawomocnie rozpoznana pod sygn. VII Ns (...) Sądu Rejonowego w K. i zakończona postanowieniem z 13 marca 2001 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po S. P., które uprawomocniło się z dniem 4 kwietnia 2001 r.

Na zasadzie art. 91 § 1 i 2 u.SN skarżący wniósł o uchylenie pkt. 1 zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K. sygn. VII Ns (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K. I Wydział Cywilny z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wywołanych skargą nadzwyczajną, ewentualnie w tym zakresie umorzenie postępowania.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej skarżący wskazał, że zaskarżone orzeczenie naruszyło zarówno zasady i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, jak również w sposób rażący naruszyło prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w K. procedował w sposób niewłaściwy wydając rozstrzygnięcie w sytuacji, gdy w obiegu pozostawało inne postępowanie w tym samym zakresie. W ocenie

skarżącego została naruszona zasada ochrony zaufania obywateli do państwa (organów wymiaru sprawiedliwości), która odnosi się nie tylko do trybu i formy stanowienia prawa, ale również do jego stosowania. W konsekwencji powyższych uchybień Sądu naruszone zostało prawo uczestnika postępowania do rzetelnej procedury sądowej.

Naruszenie zasady ochrony zaufania obywateli do państwa w szczególności w kontekście realizacji zasady prawa do rzetelnej procedury sądowej, zawartych w art. 2 Konstytucji RP, a także naruszenie prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, wyrażonego w art. 45 ust 1 Konstytucji RP, polegało więc na tym, że Sąd błędnie stosując przepisy prawa procesowego doprowadził do sytuacji, gdzie w obrocie prawnym funkcjonują dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie. Nie budzi wątpliwości twierdzenie, że istnienie dwóch postanowień orzekających o spadku po tej samej osobie i to sprzecznych ze sobą w zakresie przedmiotu rozstrzygnięcia może w sposób bezpośredni skutkować naruszeniem konstytucyjnie gwarantowanego prawa do dziedziczenia (art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji RP).

Skarżący wskazał również, że ujawnione uchybienia proceduralne, tj. pominięcie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 669 k.p.c. w zw. z art. 670 § 1 k.p.c. ma charakter ewidentny, rażący i bezsporny, dający się stwierdzić nawet bez dokonania pogłębionej analizy sprawy. Oznacza to, że zaskarżone postanowienie w sposób rażący narusza prawo i godzi w powagę rzeczy osądzonej. W ocenie skarżącego obowiązku odrzucenia wniosku, wynikającego z normy zawartej w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nie uchyliła bynajmniej okoliczność, że fakt zawisłości sprawy w początkowym etapie postępowania rozpoznawczego nie był objęty wiedzą tego Sądu. W niniejszej sprawie Sąd ten nie posiadał bowiem wiedzy o istnieniu kolejnego, wszczętego wcześniej postępowania rozpoznawczego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po S. P., co jednak w ocenie skarżącego, nie dezaktualizuje twierdzenia, że obowiązek odrzucenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po wspomnianym spadkobiercy istniał od samego początku. Niezależnie bowiem od

powyższego w dacie wydania zaskarżonego postanowienia, w obrocie prawnym pozostawało już postanowienie dotyczące spadku po osobie tego samego spadkodawcy.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną, pismem z 5 maja 2021 r., pełnomocnik M. M. wskazał, że popiera w całości treść, wywody i wnioski zawarte w skardze Prokuratora Generalnego, prowadzące do uchylenia pkt 1 zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w K. sygn. akt: VII Ns (...) i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K., I Wydział Cywilny z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wywołanych skargą nadzwyczajną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna jest zasadna i zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo,

w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona wyłącznie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP, zob. postanowienie

Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by wzgląd na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia okoliczności, które mogłyby prowadzić do wniosku, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w K. nie może także zostać uchylone ani zmienione w trybie innych

nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Jest to też pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Należy zatem stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny występowania przesłanek szczegółowych, a następnie weryfikacji czy wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu postanowieniu Sądu Rejonowego w K. zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

Za zasadny należy uznać zarzut, związany z rażącym naruszeniem przepisów postępowania, poprzez niewłaściwe zastosowanie i pominięcie dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolity pozostaje pogląd, zgodnie z którym „rażące” naruszenie prawa rozumieć należy jako „bardzo duże”, „wyraźne”. Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21; 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20; 17 czerwca 2020 r., I NSNc 44/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNc 109/20). Niewątpliwie charakter taki należy przypisać wydaniu przez Sąd Rejonowy w K. postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, pomimo funkcjonowania w obrocie prawnym prawomocnego postanowienia w tym samym zakresie. Wydając postanowienie z 29 listopada 2012 r. (VII Ns (...)) Sąd Rejonowy w K. nie wziął pod uwagę, że odnośnie do tego samego spadkodawcy i kręgu spadkobierców zostało już wydane przez ten sam Sąd Rejonowy postanowienia z 13 marca 2001 r. (VII Ns (...)), które nie zostało zaskarżone przez żadnego uczestnika postępowania, a przez to uprawomocniło się. Tym samym, doszło do wydania orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, w związku z zaistnieniem negatywnej przesłanki procesowej w postaci wystąpienia powagi rzeczy osądzonej. Sąd Rejonowy w K. powinien bowiem odrzucić wniosek wnioskodawczyni o stwierdzenie nabycia

spadku po S. P., zgodnie z dyspozycją przepisu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Oceny tego naruszenia nie zmienia okoliczność, że fakt zawisłości sprawy w początkowym etapie postępowania rozpoznawczego nie był objęty wiedzą tego Sądu. W niniejszej sprawie Sąd ten nie posiadał bowiem wiedzy o istnieniu kolejnego, wszczętego wcześniej postępowania rozpoznawczego w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po S. P., co jednak w niczym nie dezaktualizuje twierdzenia, że obowiązek odrzucenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po wspomnianym spadkobiercy istniał od samego początku. Niezależnie od powyższego w dacie wydania zaskarżonego postanowienia, w obrocie prawnym pozostawało już postanowienie dotyczące spadku po osobie tego samego spadkodawcy. W tym stanie rzeczy prowadzenie postępowania rozpoznawczego w sprawie o sygn. akt III Ns (...) nastąpiło z rażącym naruszeniem normy zawartej w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i w konsekwencji zaś postanowienie rozstrzygające sprawę co do istoty również dotknięte jest takim rażącym naruszeniem powołanych przepisów.

Jak słusznie podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, „[w] postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, sąd ma obowiązek podejmowania działania z urzędu. Obowiązek działania *ex officio* oznacza, że sąd nie może poprzestać na tym, co zostanie zaoferowane przez uczestników postępowania, bowiem ocenić musi, czy stwarza to wystarczającą podstawę do prawidłowego stwierdzenia, kto nabył spadek. Sąd, aby zadośćuczynić obowiązkowi wynikającemu z art. 677 k.p.c., powinien ustalić pełny krąg spadkobierców ustawowych, ewentualne istnienie testamentu i jego ważność, sprawdzić czy nie zachodzą negatywne przesłanki dziedziczenia, ustalić czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne i komu przypadło w drodze dziedziczenia. W tym kontekście, po stronie sądu istnieje także obowiązek, aby ustalić na podstawie dostępnych instrumentów, w ramach odbieranego zapewnienia, czy wcześniej po tym samym spadkodawcy nie toczyło się już jakiegokolwiek postępowanie o stwierdzenie nabycia praw do spadku” (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20; podobnie: postanowienie

Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20). W postępowaniu objętym niniejszą skargą Sąd Rejonowy w K. nie dopełnił powyższego obowiązku.

Powyższe rozważania prowadzą również do uznania zasadności pozostałych zarzutów, a w dalszej kolejności – do urzeczywistnienia przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, o której mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN. W judykaturze Sądu Najwyższego funkcjonuje jednolita linia orzecznicza, zgodnie z którą przyjmuje się, że wydanie dwóch orzeczeń spadkowych godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, jak również w zasady z niej wynikające, tj. zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także konstytucyjne prawo dziedziczenia i prawo do sądu. Jeżeli na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (nawet jeżeli rozstrzygają one kwestie dziedziczenia w sposób analogiczny) należy uznać, że w sprawie nie może być mowy o uzyskaniu przez uczestników postępowania spadkowego wiążącego stanowiska sądu, a powstała sytuacja doprowadziła do stanu niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie otrzymali jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; podobnie: postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 24 lutego 2021 r., I NSNc 132/20; 10 czerwca 2021 r., I NSNc 72/21).

Co więcej, skarżący słusznie zarzucił naruszenie przez Sąd Rejonowy w K. przepisu art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Zgodnie z nim, każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Chronione na gruncie art. 21 i art. 64 Konstytucji RP prawo dziedziczenia nie odnosi się bowiem do samego faktu sukcesji, który ma miejsce w chwili otwarcia spadku, lecz wiąże się z obowiązkiem organów państwa do ochrony wszelkich praw obligacyjnych związanych ze spadkiem, a także ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, które mają na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę nabywcy, czy działu spadku

(tak: postanowienia Sądu Najwyższego z: 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; 18 listopada 2021 r., I NSNc 639/21).

Rozstrzygając o zasadności podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów, Sąd Najwyższy stwierdza, że w niniejszej sprawie zaktualizowały się obie przesłanki, o których stanowi art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN, jak też zachodzi konieczność uchylenia w zaskarżonej części postanowienia Sąd Rejonowy w K. wydanego 29 listopada 2012 r. (VII Ns (...)), dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zaistnienie przesłanek szczegółowej oraz funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN uzasadnia stwierdzenie, iż uchylenie zaskarżonego postanowienia jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP, przy czym w związku z tym, że skarga złożona została po upływie 5 lat od uprawomocnienia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezbędne jest ustalenie czy na przeszkodzie uwzględnieniu skargi i wydaniu rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN nie stoi art. 89 § 4 lub art. 115 § 2 u.SN.

Zgodnie z art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Z przepisu tego wynika zatem, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie. Przepis art. 115 § 2 u.SN zawiera zatem *lex specialis* względem unormowania z art. 91 § 1 u.SN i w przypadku formułowanego na jego podstawie żądania uchylenia zaskarżonego

orzeczenia, na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną zasadniczo ciąży obowiązek przytoczenia odpowiedniej podstawy oraz uzasadnienia zaistnienia przesłanki pozwalającej na wydanie rozstrzygnięcia, o którym mowa w tym przepisie. W przedmiotowej skardze nadzwyczajnej zabrakło zarówno bezpośredniego przywołania art. 115 § 2 *in fine* u.SN, jak i uzasadnienia dla wniosku o zastosowanie tego wyjątku.

Jednak, niezależnie od upływu czasu, Sąd Najwyższy powinien wziąć pod uwagę niewątpliwe dobro osoby bezpośrednio poszkodowanej zaskarżonym orzeczeniem. W niniejszej sprawie, zdaniem składu orzekającego, zgodne z zasadą słuszności będzie uchylenie zaskarżonego wyroku i jego przekazanie do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K., co zasadniczo zgodne jest z wnioskiem skarżącego. Jednocześnie takie rozwiązanie da możliwość ponownego, wnikliwego zbadania sprawy, zgodnie z wytycznymi wyłaniającymi się na tle zarówno niniejszego orzeczenia, jak i powstałej do tej pory linii orzeczniczej Sądu Najwyższego.

Należy zauważyć również, że niewątpliwie zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP – w tym także konieczność ochrony prawa dziedziczenia i własności – przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN. Co prawda, od wydania zaskarżonego wyroku upłynęło już ponad 5 lat, co w świetle art. 115 § 2 u.SN stanowi samodzielną podstawę uniemożliwiającą jego uchylenie (jest to szczególna postać stanu nieodwracalnych skutków prawnych), to jednak konieczność ochrony wskazanych praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP przemawia za wydaniem takiego orzeczenia.

Sąd Najwyższy stwierdzając, że wydawanie dwóch postanowień sądu o spadku po tej samej osobie rażąco godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego i wynikające z niej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, dostrzega również, że rozpoznawana skarga nadzwyczajna nie jest odosobnionym przypadkiem. Podobne problemy były przedmiotem rozpoznania w skargach nadzwyczajnych o sygnaturach: I NSNc 1/19, I NSNc 132/20, I NSNc 164/20, I NSNc 639/21, I NSNc 102/20, I NSNc 72/21 i I NSNc 623/21. Wywołuje to uzasadnione przekonanie o istnieniu problemu

systemowego, wymagającego pilnego legislacyjnego rozwiązania przez ustawodawcę.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu. Powołany przepis z mocy art. 95 pkt 1 u.SN stosuje się również do postępowania w sprawie skargi nadzwyczajnej.